

NOUSIAINEN
Hautausmaan laajennus
Arkeologinen koekaivaus 4.-8.5.2009

Tiivistelmä

Turun museokeskus suoritti arkeologisen koekaivauksen Nousiaisten hautausmaan laajennukseen varatulla alueella 4.-8.5.2009. Runsaan 4000 neliömetrin laajennusalue sijaitsee Nousiaisten keskiaikaisen kirkon kaakkoispuolella, hautausmaan aidan viereisellä törmällä ja sen alapuolisella nurmikentällä, joka aiemmin on ollut peltoa. Tutkimusalueelle kaivettiin kaikkiaan 15 kappaletta erimittaisia koeojia, yhteensä n. 250 m verran sekä kaksi koekuoppaa. Peltoalue oli löydötön lukuun ottamatta aivan resenttiä materiaalia, aidan viereisellä törmällä maaperä oli sekoittunut ainakin 1,5 metrin syvyydeltä. Sekoittuneessa kerroksessa oli sekaisin rakennusjätettä, täyttömaakerroksia ja ihmisen luita. Viimeksi mainitut ovat ilmeisesti peräisin kirkon sisältä 1960-luvun lopulla poistetun maan seulonnasta.

Sisällys	
Arkistotiedot	4
Lähestymiskartta 1:200 000	5
Peruskarttaote 1:20 000	6
1. Johdanto	7
2. Tutkimusalue	7
3. Lähimmät muinaisjäännökset	9
4. Tutkimusmenetelmät	10
5. Kaivaushavainnot	11
6. Yhteenveto	27

Karttaliitteet :

Kartta 1: Nousiaisten seurakunta/kirkkomaan laajennus. Pohjapiirustus, luonnos. Oy Matte's Consult/Bey Heng. Kopio alkuperäisestä kartasta, ei mittakaavassa.

Kartta 2: Yleiskartta tutkimusalueesta ja koeojista. Kirkko ja mittauksissa käytetyt rakennukset on merkitty mustalla.

Kartta 3: Koeojien pinta- ja pohjakorkeudet

Kartta 4: Koekuoppien sijainti ja numero.

Kartta 5: Koeojan 4 ja sen lounaisprofiili.

Kartta 6: Koeoja 5 ja luoteisprofiili.

Kartta 7: Koeoja 6 ja sen luoteisprofiili.

Kartta 8: Koekuopat 1 ja 2.

Kartta 9: Koekuoppien 1 ja 2 profiilit.

Negatiiviluettelo

Pinnakkainen

Digitaalisten valokuvien luettelo

Arkistotiedot

Tutkimuskohde: Nousiainen, Nousiaisten kirkko, hautausmaan laajennus
Tutkimuksen laatu: arkeologinen koekaivaus
Kohteen ajoitus: Uusi aika
Peruskarttalehti: Pk 1044 08 Koljola
Kkj-koordinaatit: 6723320/1562015
Ykj-koordinaatit: 6732655/3233604
EUREF-FIN (ETRS-TM35FIN) 6729829/233542
Koordinaattiselite: Piste tutkimusalueen sisällä, aluetta pisteen ympärillä 30-50 m matkalla eri suuntiin
Maanomistaja: Nousiaisten seurakunta, Pappilantie 22, 21270 Nousiainen
Työmaan osoite: Kirkkotie 220
Tutkimuslaitos: Varsinais-Suomen maakuntamuseo/Turun museokeskus
Tutkijat: Jouko Pukkila ja Tapani Rostedt
Kenttätöaika: 4.-8.5.2009
Tutkimuksen rahoittaja: Nousiaisten seurakunta
Löydöt: ei luetteloituja löytöjä, talteen otettu käsikivi (pintalöytö) ja tiili, jossa koiran tassun painuma (kirkkomaan aidasta)
Aiemmat löydöt: KM Historialliset kokoelmat KM:67101:1-467
KM Rahakammio: 68011:1-1545
Mustavalkonegatiivit: KF2009:1057-1077
Digitaaliset valokuvat: DT2009:13:1-28
Aiemmat kuvat: RHOA, RHO 86997:1-402; Welin 1740-17
Kaivausraportin säilytyspaikka: Varsinais-Suomen maakuntamuseo/Turun museokeskus
Kaivausraportin kopiot: Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto

Kirjalliset lähteet:

Tove Riska, Nousiaisten kirkko. *Suomen kirkot 2*. Suomen Muinaismuistoyhdistys 1961.
Olavi Tapio, *Nousiaisten Pyhän Henrikin kirkko*. Turku 1969.
Markus Hiekkänen, The Stone Churches of the Medieval Diocese of Turku. *Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 101*. 1994.

Arkistolähteet:

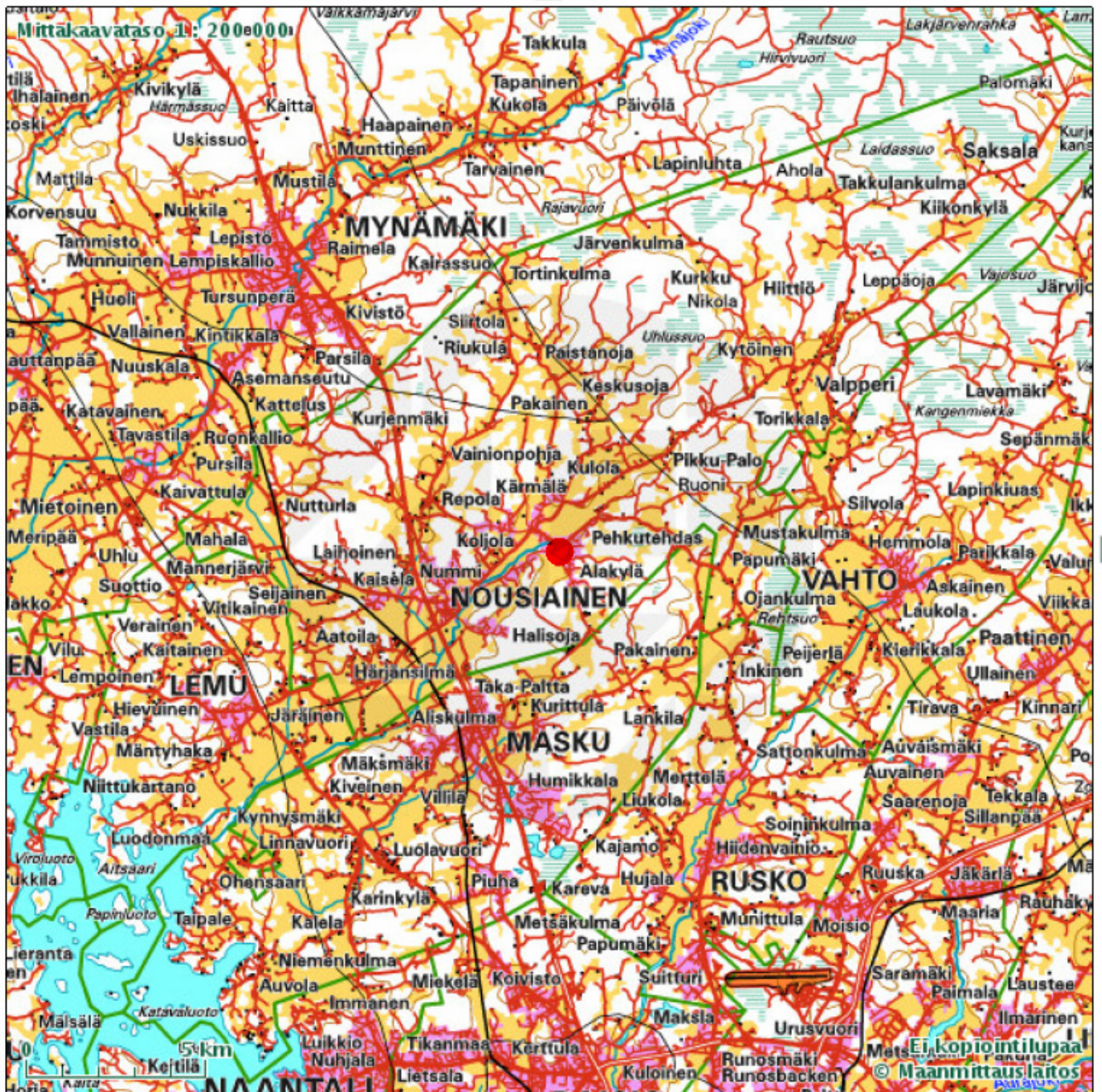
Knapas, M.-T, Tapio, O.: Nousiaisten kirkon tutkimuskertomus v. 1968-1969, 1.5.1969
Laukkanen, E. 2003. Nousiaisten esihistorialliset löydökset sekä hajatietoja historiallisen ajan muinaisjäänöksistä. Kertomus vuonna 2003 tehdystä arkeologisesta inventoinnista. TMM arkisto, kopio MV/AO:n topografisessa arkistossa.
Meinander, K. K.. "Till Arkeologiska Kommissionen. Sedan undertecknad af statsarkeologen professor J. R. Aspelin...". MV, Historian topografinen arkisto.

Kartat:

Vettervik, Johan, Nousiainen Topoinen 1712. Maakirjakartta. Haettu osoitteesta
http://www.nic.funet.fi/pub/sci/geo/carto/vanhatkartat/maakirjakartat/highres/a/a74_48_1-2_2.jpg
{ HYPERLINK "http://kansalaisen.karttpaikka.fi" }

Digitaaliset lähteet:

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Nousiainen Hautausmaan laajennus. Lähestymiskartta 1:200 000.

Noudettu osoitteesta <http://kansalaisen.karttpaikka.fi>

© Maanmittauslaitos

Nousiainen Hautausmaan laajennus. Peruskarttaote 1:8000.
Noudettu osoitteesta <http://kansalaisen.karttpaikka.fi>
© Maanmittauslaitos

1. JOHDANTO

Nousiaisten seurakunta sai vaihdon kautta haltuunsa maa-alueen Nousiaisten kirkon kaakkoispuolelta ja suunnittelee hautausmaan laajentamista sille. Museoviraston lausunnossa 16.7.2008 edellytettiin vanhaan kulttuuriympäristöön suunnitellun hautausmaan laajennusalueen arkeologista tutkimusta ennen tarkemman suunnittelun aloittamista. Museovirasto myös edellytti, että koetutkimus tapahtuu Varsinais-Suomen maakuntamuseon/Turun museokeskuksen kautta.

Tutkimusten kenttätyöt tehtiin 4.-8.5.2009 ja dokumenttiaineiston käsittely ja raportin kirjoittaminen 11.–22.5.2009. Työtä valvoi arkeologi Heljä Brusila Varsinais-Suomen maakuntamuseosta/Turun museokeskuksesta ja kenttätyön tekivät sekä raportin liitteineen laativat arkeologit Jouko Pukkila ja Tapani Rostedt.

2. TUTKIMUSALUE

Tutkimusalue sijaitsee vanhassa kulttuurimaisemassa, jonka keskeinen elementti on 1400-luvun alkupuolella rakennettu kivikirkko. Aluetta rajaa idässä ja pohjoisessa Hirvijokeen laskeva Luhdanoja, lännessä kirkko ja hautausmaa; etelän suuntaan on avointa peltoaluetta, joka noudattelee Luhdanojan varsia.

Tutkimusalue on Nousiaisten kirkon kaakkoispuolella oleva runsaan 4000 neliön alue. Alue on kolmiomainen siten, että se kapenee kaakkoon. Lounainen, Kirkkotien puoleinen sivu on noin 90 m pitkä, samoin kirkkomaan kiviataan rajoittuva luoteissivu. Koillisessa alue rajoittuu Luhdanojaan viettävään rinteeseen ja tämä sivu on noin sata metriä pitkä. Kaakkoisin sivu on parisenkymmentä metriä.

Tutkimusalueen luoteisin osa hautausmaan aidan vieressä on muuta aluetta korkeampi törmä, joka melko jyrkästi viettää kaakkoon kohti entistä peltoaluetta. Tähän rinteeseen on 1980-luvulla rakennettu huoltorakennus, joka on kokonaisuudessaan maan alla. Loppu alueesta on entistä peltoa, joka viettää koilliseen kohti Luhdanojan uomaa. Pellon ja huoltorakennuksen välissä on huoltotie, joka on kaivettu siten, että myös pellon puolelle jää matala rinne. Tämä rinne ja sen kaakkoispuoleinen peltoalue ovat hoidettua nurmikenttää. Nurmikentän leveys on noin 20 metriä, sen kaakkoispuolella on heinittynyttä entistä peltoa. Pellon keskellä Luhdanojan puolella on hyvin loiva kumpare.

Korkeuserot peltotasanteella vaihtelivat siten, että läntisin kulmaus on korkein, runsaat 17 m mpy. Siitä maa viettää itään noin tasolle 16,30 m ja koilliseen n. tasolle 14 m. Luhdanojaan viettävä koillistörmä laskee lyhyellä matkalla pari metriä ja alimmat pohjatutkimuskarttaan merkityt korkeudet törmän alaosassa ovat suurin piirtein 12,25 m tasolla. Luoteessa oleva kirkkomaan reuna on harjannetta, joka koillisessa on runsaat kolme metriä ja lounaassa vajaan metrin kaakkoispuolista peltoaluetta korkeammalla. Harjanteen korkeudet vaihtelevat suurin piirtein 17,50 – 18,00 m välillä.

Kenttätöiden aikana oli käytettävissä laajennussuunnitelma, joka on päivätty 24.8.2007. Siinä luoteisin, törmän päällä ja sen rinteessä oleville osille on merkitty urnahautausten alue sekä niihin liittyvät rakenteet. Sirotusalue ja muistolehto ovat suunnitelmassa kiinni kiviaidassa. Arkkuhautausalue tulee suunnitelmien mukaan peltoalueelle karkeasti mitattuna noin 40x70 m laajuisena. Arkkuhautausaluetta kiertää uuden kirkkomaan aidan takana Marttapolku, uusi huoltotie, jonka myötä kulku huoltorakennukselle siirtyy pois nykyiseltä paikaltaan

DT2009:13:1: Tutkimusalueen pellolla oleva osa. W. 4.5.

DT2009:13:2: Tutkimusalueen harjanteella oleva osa. SW. 4.5.

DT2009:13:3: Harjanteen lounaispää. E. 4.5.

DT2009:13:4: Harjanteen kaakkoispää. E. 4.5.

3. LÄHIMMÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

Tutkimusalueen välittömästä läheisyydestä tunnetaan ainakin seuraavat muinaisjäännösstatuksen täyttävät kohteet:

Nousiaisten kirkko (rakennusperintörekisteri nro 200494) alueen länsipuolella on Suomen keskiaikaisen kirkkoarkkitehtuurin merkittävimpiä muistomerkkejä. Kellotapuli kirkon eteläpuolella on valmistunut 1700-luvun puolivälin jälkeen. Kirkon lattian alla tutkittiin kuorihautoja jo vuonna 1903. Kun

kirkko restauroitiin vuosina 1967-1968, sen sisällä olleet lattian alaiset maakerrokset kaivettiin pois. Ensimmäiset 40 cm olivat erilaisia täyttö-, tasoitus- ja purkukerroksia. Niiden alla alkoi musta kulttuurikerros, joka poistettiin joko kallioon tai koskemattomaan maahan. Poistettu maa seulottiin koneellisesti kirkon itäpuolella, paikallisilta asukkailta saadun tiedon mukaan nyt tutkimuskohteena olevan alueen luoteisreunalla välittömästi kirkkoaidan ulkopuolella. Lattian alus oli täynnä hautoja, joissa luut olivat hyvin maatuneita. Tutkimuksissa löytyneet luut on haudattu kirkkomaalle yhteishautaan, joka on merkitty kuutiomaisella kivellä.

Granströminmäki (muinaisjäännösrekisteri nro 538000002) on n. 300 m kirkosta lounaaseen sijaitseva pohjamoreenimuodostuma, jossa on sekä kalliopaljastumia että siirtolohkareita. Alueelta löytyi vuonna 1985 tehdyssä koekaivauksissa eräästä koekuopasta kaksi keramiikan palaa ja hiilensekaista maata, joiden perusteella paikalla on arveltu olevan asuinpaikka tai kalmisto.

Kalmamäki (mj. rek. nro 538010021) on kolmisensataa metriä kirkosta etelään oleva peltosaareke, joka niin ikään koekuopitettiin vuonna 1985. Tuolloin mäellä todettiin kalmisto, myöhemmin sen rinteeltä ja pellonreunassa olevasta maakivestä on löydetty kuppeja (kohde Esa Laukkasen inventointiraportissa Rauvola-nimisenä tentatiivikohteena). Koekaivauksissa on löydetty mm. palanutta ja palamatonta luuta, esineitä ja keramiikkaa.

Pilpola (mj. rek. nro 538010055) on kuppikallio pellon reunalla, Kalmamäestä n. 70 m etelään metsäsaarekkeen vieressä. Se löytyi niin ikään vuoden 1985 kenttätutkimuksissa.

Rauvolan pelto-niminen kohde (mj. rek. nro 538000006) kirkosta nelisen sataa metriä kaakkoon löytyi vuonna 1985. Vuonna 1988 paikalla tehtiin koekaivaus, jossa löydettiin rautakautiselle asuinpaikalle tyypillisiä löytöjä, mm. savitiivistettä ja kangaspuun painojen kappaleita.

Jo vanhastaan on tunnettu **Hinttermäen** röykkiö tai polttokenttäkalmisto (mj. rek. nro 538010003) noin 250 metriä kirkosta itään. Paikalta on 1930-luvulla löytynyt mm. rautakautisia aseita ja koruja irtolöytöinä ja kaivauksissa.

Em. kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi vanhaa asutusta edustaa Nousiaisten **Alakylä** kirkosta ja tutkimusalueesta parisataa metriä itään, Luhdanojan itäpuolella. Se on vanha kylätontti, joka näkyy v. 1712 maakirjakartassa nykyisellä paikallaan. Kylä lienee keskiaikainen, sillä jo vuonna 1556 siellä oli 11 taloa.

4. TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimusten tavoitteena oli selvittää ennen lopullisen suunnittelutyön aloittamista sijaitseeko alueella lain tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä ja tarvittaessa etsiä perusteet niille määriteltäville suoja-alueille.

Tutkimuksia valmisteltiin selvittämällä, tunnetaanko paikalta kiinteitä tai irtaimia muinaisesineitä tai onko sellaisia kartta-aineiston perusteella odotettavissa. Arkistotutkimuksen ja Museoviraston rekisteriportaalin avulla etsittiin muutaman sadan metrin säteellä sijaitsevat tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja paikallistettiin ne nykykartalle. Irtaimia esinelöytöjä jäljitettiin inventointikertomuksen perusteella. Ilmeni, että tutkimusalueen läheisyydessä kyllä on runsaasti rautakautisia ja keskiaikaisia muinaisjäännöksiä, muttei lainkaan tutkimusalueella. Sama tilanne on irtaimien esinelöytöjen kohdalla. Lisäksi selvitettiin alueella tehdyt arkeologiset tutkimukset, joita on ainakin kaksi: kirkon restaurointitöiden yhteydessä tehty seulonta ja vuoden 1985 Turun yliopiston tutkimusten yksi inventointikaista, joka kulki alueen yli. Maakirjakartat -sivustolta etsittiin vanhin mahdollinen kartta, jossa tutkimusalue näkyy. Sellaiseksi osoittautui v. 1712 tehty kartoitus, jossa alue oli peltoa. Peltona se on ollut myöhempienkin karttojen mukaan, joten viimeisen kolmensadan vuoden aikana tehtyjä rakennelmia ei ollut odotettavissa. Tätä vanhempaa maankäyttöön liittyvää tietoa oli mahdollista saada vain arkeologisella tutkimuksella.

Näiden tietojen perusteella ja suunnitelmakarttaa pohjana käyttäen päädyttiin kaivamaan alueelle kaivinkoneella pitkiä koeojia koskemattomaan maahan asti. Ojat sijoitettiin suunnitelmakartan

rakennettaville osille ja kaivettiin sekä korkeuskäyrien suuntaisesti että niiden vastaisesti. Hautausmaan kohdalla ojat kaivettiin kokonaan, kaakkoispäähän tulevalle puisto/pysäköintialueelle niitä tehtiin lyhyempinä pätkinä. Tarvittaessa ojien kaivamiseen käytettiin myös lapiota tai lastaa. Koeojat kaivettiin pienellä puutarhakaivurilla kerroksittain, ts. pintaturpeen poistamisen jälkeen kaivettiin 10-20 cm paksuisia kerroksia, kunnes saavutettiin koskemattomaksi tulkittu maa. Kaivamista valvoi koko ajan toinen arkeologeista ja kaivaminen tapahtui hänen ohjeiden mukaan. Kaivuvaiheessa havainnoitiin maakerroksia, löytöjen sijaintia ja niiden löytösyvyyttä sekä maaperän luontaisesta poikkeavia ilmiöitä, kuten kiviä savimaassa.

Alustavat tasomittaukset kentällä suoritettiin mittanauhalla, mutta lopullinen kartoitus suoritettiin käyttäen takymetriä. Mittauksissa käytetty takymetri oli malliltaan Topcon 212. Kenttämittaukset tehtiin omaan koordinaatistoonsa, jonka lähtöpisteeksi valittiin hautausmaan huoltorakennuksen kattolipan yläpuolella olevan rautakaiteen lounaisnurkalla oleva kiinnitysruuvi. Sille annettiin mittausten lähtöpiste 1000/2000, jolle jälkitöissä mitattiin kaistakoordinaatiston arvo (kkj1: 6723340,44/1561995,57/16,716). Toiseksi asemointipisteeksi valittiin saman huoltorakennuslipan koillispäästä piste jolle takymetrillä mitattiin koordinaatit 1022,683/2000 (kkj1: 6723358,08/1562008,90/16,704). Kenttämittaukset sidottiin Nousiaisten kirkon asehuoneen nurkkiin sekä nyt tutkitun tontin kaakkoispuolella oleviin taloihin (talot on merkitty yleiskarttaan mustalla, muut talot on piirretty asemoidusta peruskartasta. Asemoidusta peruskartasta otettiin kiinnityspisteitten kaistakoordinaattitiedot, joiden avulla kenttäkoordinaatisto affiinimuunnoksella käännettiin kaistakoordinaattimuotoon. Mittauksista vastasi Tapani Rostedt

Myös korkeusmittaukset tehtiin takymetrillä. Korkeuskiintopisteenä käytettiin huoltorakennuksen edustalla asfaltilla ollutta rautaista viemärinkaivon kantta. Sen korkeus – 14,20 m – saatiin pohjatutkimuskartasta.

Koeojat ja niissä havaitut ilmiöt dokumentoitiin kirjallisesti ja osa myös valokuvaamalla. Valokuvaaminen tapahtui sekä mustavalkonegatiivilla varustetulla kameralla että digitaalisella kameralla.

DT2009:13:5. Koeojan kaivamista valvotaan. WSW. 4.5. Kuvannut Tapani Rostedt.

5. KAIVAUSHAVAINNOT

Ojat ja koekuopat numeroitiin kaivamisjärjestyksessä, seuraavassa ovat niistä tehdyt havainnot.

Koeoja 1

Pituus 18 metriä, leveys 60-70 cm, syvyys 75-80 cm.
Suunta lähes W-E.

Oja kaivettiin laajennusalueen lounaiskulmaan n. 120 metrin päähän kirkosta etelään, hoidetun nurmikentän reunaan. Matkaa Kirkkotien laitaan on kymmenkunta metriä.

Kerrosjärjestys oli seuraava. Ensin oli 10 cm kerros ruohonjuurten sekaista turvetta, mahdollisesti pellon nurmikentäksi muuttamisen yhteydessä paikalle tuotua. Sen alla oli 20 cm paksu (syv. pinnasta 10-30 cm) mullan sekaisen saven muodostama kyntökerros. 30-35 cm oli savisempi kerros, joka tulkittiin kyntökerroksen alaosaksi; kerrokseksi, johon kyntö on ulottunut vain satunnaisesti. 35 cm syvyydessä alkoi tiivis tumman ruskea savi, joka oli vielä sekoittunutta maata, sillä siitä löytyi mm. tiiltä ja jokin ruosteinen raudanpala vielä n. 50 cm syvyydessä. 50 cm syvyydessä maa muuttui tumman harmaaksi, ruosteläiskäiseksi saveksi, joka pysyi kutakuinkin muuttumattomana kaivaussyvyyden pohjaan asti. Tämä tulkittiin pohjasaveksi. Kairanäytteessä tämän kerroksen alla on kuitenkin vielä plastinen harmaa savi.

Länsipäästä mitattuna välillä 0-13 m oli kyntökerroksessa melko runsaasti nyrkin-parin kokoisia kiviä. Tämä saattaisi liittyä jotenkin nurmikentälle kirkon pysäköintialueen puolelta johtavaan ajoliuskaan. Se voi olla pellon ajalta ja kiveä olisi ajettu pohjustukseksi uran kohdalle, josta se kyntötoissa on sitten levinnyt hieman laajemmalle. Välillä 7-11 m ylimmässä, täytöksi tulkitussa kerroksessa oli laastinkappaleita, jotka eivät voine liittyä kuin kirkon tai sen aidan rakenteisiin. Täyttö on siis tuotu läheltä, mahdollisesti esim. sosiaalityöjen rakentamisen yhteydessä harjanteesta kaivetusta maasta. 13 m kohdalla oli iso kivi, joka jatkui kaivamattomalle alueelle. Tämä kivi lienee kaivettu peltoon, sillä sen ympäristössä tiilen paloja oli muuta aluetta syvemmillä. Löytöinä saatiin tiilen, posliinin ja lasinkappaleita, joita ei otettu talteen. Ojan viimeiset 2,5 metriä olivat löydöttömiä.

Oja sijaitsee laajennuksen eteläisimmän arkkuhautarivin länsipään kohdalla.

DT2009:13:6. Koeoja 1. E. 4.5.

DT2009:13:7. Esimerkki koeojan 1 maakerroksista. NNE-seinämä. SSW. 4.5.

Koeoja 2

Pituus 63,5 m, leveys 75-80 cm, syvyys 45-60 cm.

Suunta lähes W-E.

Oja jatkaa ojan 1 linjaa, mutta niiden välille jätettiin noin 7 m kaivamaton vyöhyke sähkökaapelin takia. Oja on runsaat sata metriä kirkosta kaakkoon. Matkaa Kirkkotien laitaan on kymmenkunta metriä.

Kerrosjärjestys oli seuraava. 0-5/10 cm oli multainen pintahumus, jossa oli heinän juuria. Kyntökerros oli 5/10 - 20/25 cm paksu ja sen alla n. 25 cm syvyydessä alkoi ruskea savi. Tämän alla oli harmaa ruosteläiskäinen tiivis savi, joka tulkittiin koskemattomaksi pohjamaaksi.

Tästä ojasta puuttui ojassa 1 havaittu pinnan täyttökerros ja kyntökerroksessa olleet pikkukivet. Ensimmäiset 15 metriä länsipäästä mitattuna olivat täysin ilman havaintoja. Siitä eteenpäin alkoi kyntökerroksessa olla harvakseltaan tiilen muruja ja myös pikkukiviä, alimmat niistä ruosteläiskäisen saven yläpinnan tasolla. Noin 40 metriä länsipäästä alkoi kyntökerroksesta löytyä myös punasavikeramiikkaa ja lasia, pääasiassa tasolasia. Yksi keramiikan pala oli laakeasta vadista ja sen sisäpinnalla oli boluskoristelua muistuttavaa savilietekoristelua. Pala kuitenkin vaikutti nuorelta eikä sen havaittu liittyvän mihinkään arkeologiseen ilmiöön. Yksi putkiluun pala löytyi 50 m kohdalta. Samalla kun löytöjen määrä vähitellen lisääntyi ojan itäpäässä, myös maa pehmeni (ts. humuksen määrä siinä lisääntyi ja ulottui syvemmälle). Kyntösyvyys ulottui paikoin 30 cm asti. Tälle alueelle, entisen pellon kaakkoiskärkeen, on ehkä ajettu täyttöä tai tunkiokuormia.

Oja sijaitsee laajennuksen eteläisimmän arkkuhautarivin itäpäässä ja laajennuksen ulkopuolisen puiston/pysäköintialueen eteläosassa heinittyneellä maalla entisellä pellolla.

DT2009:13:8. Koeoja 2. W. 5.8.

Koeoja 3

Pituus 3,5 m, leveys 70 cm, syvyys 60 cm.
Suunta lähes N-S.

Ojan 2 itäpäästä 3,5 metrin päähän kaivettiin lyhyt, ojaan 2 nähden poikittaissuuntainen oja, jonka avulla haluttiin selvittää ojaa lähinnä olevan alueen maanalaisia kerroksia. Oja sijaitsee vajaa parisataa metriä kirkosta kaakkoon, vanhan pellon itäkulmauksessa.

Maa oli samanlaista kosteaa mullan sekaista savea kuin ojan 2 itäpäässä viimeisten 15 m matkalla. Alimpana oli tummanruskea tiivis, ruosteläiskäinen savi. Oja oli löydötön.

Oja sijaitsee hautausmaan ja asutuksen välille suunnitellun puistoalueen itäreunassa.

DT2009:13:9. Koeoja 3. SE. 5.8.

Koeoja 4

Pituus 4 m, leveys 50-70 m, syvyys 60 cm-1,5 m.
Suunta NW-SE.

Oja 4 oli ensimmäinen harjanteen laelle kaivettu. Sen NW-pää on noin 6 kirkkomaan aidasta. Maasto on muokattua ja ilmeisesti myös tasoitettua luontaisen harjanteen lakea lähellä törmän reunaa. Ensimmäisen metrin jälkeen ojaa levennettiin 70 cm levyiseksi isojen kivien takia. NW-päässä pyrittiin löytämään puhdas pohjamaa, mutta sitä ei tavoitettu edes puolentoista metrin syvyydessä.

Jo ensimmäisestä kauhallisesta lähtien maa oli kivistä ja osoittautui hyvin sekoittuneeksi. Jonkinlaisen stratigrafian kykeni kuitenkin hahmottamaan: ensimmäiset 10-15 cm olivat pääasiassa turvetta tai vahvasti humuksen sekaista maata, mikä lienee peräisin alueen puutarhaksi teon ajalta. Turpeen sekaisella maalla lienee tasoiteltu pahimpia kuoppia ja luotu kasvualusta nykyisille ruusupensaille. Tämän alla oli 30-40 cm paksuinen kerros, jossa oli runsaasti erikokoista kiveä (halkaisija vaihteli 5-40 cm välillä). Maa oli mullan ja hiekan sekaista savea. Tämän kerroksen alla, siis noin puolen metrin syvyydestä maa oli savista, joskin paikoin oli pieniä hiekkaisia kerroksia – ilmeisesti hiekan takia savi oli ruskehtavaa. Tässäkin kerroksessa oli isoja kiviä.

Löytöjä oli runsaasti ja ne olivat hyvin sekaisin, ruosteisten peltilevyjen ja rautaesineiden tasolla saattoi olla betonia tai ihmisen luita. Tiilen paloja, laastia ja metallin kappaleita oli runsaasti, ihmisen luita vähemmän. Vaikutti siltä, että löytöjä oli eniten kerroksessa kaksi pinnan turpeen alla, siis 15-50 cm syvällä, mutta myös syvemmällä oli löytöjä. Sieltä ei kuitenkaan tavattu juuri lainkaan ihmisluita.

Kerrokset vaikuttivat pintakerrosta lukuun ottamatta purkumassalta, mutta voivat olla myös täyttöä. Kerros 15-50 cm syvyydellä ihmisluiineen ja laastinkappaleineen saattaa olla levitetty seulontakerrosta. Paikkakuntalaiset – useampikin – muistivat tämän kohdan olleen se, jossa kirkon sisältä 1960-luvulla kaivettuja maamassoja seulottiin. Voisi ajatella seulotun maan tulleen levitettyksi alueelle ja seuraavassa vaiheessa sen päälle on tuotu puutarhan pohjustusmaa, jolla pinnan epätasaisuuksia on tasattu.

Oja on tulevan uurnahautausmaan pohjoisemman osan ja uurnan maahanlaskun aloituspaikan välissä.

KF2009:1063. Koeoja 4. ESE. 6.8.

Koeoja 5

Pituus 9 m, leveys 70 cm, syvyys 50-120 cm.

Suunta NE-SW.

Tämä oja kaivettiin suurin piirtein kohtisuoraan ojaa 4 vastaan, siitä noin 2,5 metrin päähän. Paikka oli samaa harjanteen lakitasannetta, noin 4 metriä aidasta. Aidan ja ojan välissä kulki pieni tie Hirvijoen ylittävälle sillalle.

Myös tämä oja kaivettiin paksujen sekoittuneiden kerrosten takia melko syväksi (1,2 m), mutta koskematon maakerrosta ei tavoitettu. Pintakerroksen muodosta sama turpeen ja/tai humuksen sekainen maa kuin ojassa 4, jossa se tulkittiin puutarhan perustamiseen liittyväksi. Sen alla on savimaata noin 15 cm paksuudelta – ehkä tätä kohtaa on jouduttu tasoittamaan enemmän, ennen kuin turve on voitu levittää. Nämä kerrokset lienevät siis samanaikaisia. NE-päässä maa muuttui hiekan sekaiseksi ja 50 cm syvyydessä keltaiseksi hiekaksi, jonka seassa oli humusta. Tällä syvyydellä kaivu pysäytettiin, koska ihmisluita alkoi löytyä runsaammin ja niihin näytti liittyvän tummanruskeiden ja keltaisten hiekan muodostamia suorarajaisia alueita. Tämän noin metrin mittaisen alueen SW-reunaa kaivettiin lapiolla metrin matkalta ja 30 cm leveydeltä noin metrin syvyyteen ja puhdistettiin lastalla. Tällöin todettiin, että tumma humuksen sekainen hiekka tuli esiin keltaisen hiekan alta. Leikkauksesta näkyi, että keltainen hiekka vuorottelee ruskeamman kanssa noin kymmenen sentin matkan. Tämän alla – siis ojan NE-päässä – on tumman ruskea, hieman saven sekainen hiekka. Kiviä ei juuri ollut. Paikoin hiekkainen maa alkaa suoraan uudeksi täytöksi tulkitun maan alta ja on luultavasti harjanteen alkuperäistä maata (ks. ojan 7 kuvausta). Noin 4 metriä NE-päästä NW-leikkauksessa näkyi, kuinka hiekkainen kerros painui syvemmälle ja ilmeisesti katkesi kokonaan, joten asian varmistamiseksi ojan kaivaussyvyyttä lisättiin. Katkoskohdassa maalaji vaihtuu saviseksi. Noin 1,2 m syvyydessä vastaan tuli kylkiluun paloja, kallonluita ja iso reisiluu, jotka olivat peltilevyn päällä ja sekoittunut maa jatkui levyn alle. Ojan viimeiset 4-5 metriä olivat hyvin kiviset pinnasta alkaen. Noin 2 m matka pystyttiin kaivamaan runsaan metrin syvyiseksi, mutta sitten luovuttiin puhtaan maan etsimisestä, koska kivien koko ja lukumäärä teki kaivamisen hankalaksi. Ojan länsipäässä erottui sama puutarhan tekoon liittyvä maa kuin muuallakin. Sen alla oli kivien seassa savimaa.

Löytöjä tuli koko ojan matkalta, sekä luita että tiiltä, laastia, rautaromua ja haudattuja muovisäkkejä. Ainoa havaittu ero oli, että luita tuli vain n. 4-5 metrin matkalla NE-päässä. Sillä alueella lienee seulottu tai levitetty kirkon sisältä kaivettua maata. Kivien seasta ojan SW-päästä ei löytynyt luita, mutta kyllä esimerkiksi tiilen paloja.

Oja on tulevan uurnahautausmaan pohjoisemman osan ja uurnan maahanlaskun aloituspaikan välissä.

DT2009:13:10. Koeoja 5. SW. 6.8.

DT2009:13:11. Maajäljet koeijan 5 koillispäässä. NE. 6.5.

DT2009:13:12. Koeijan 5 keskivaiheilta löytyneet luut ja niiden alla oleva pelti. SE. 6.5.

Koeija 6

Pituus 8 m, leveys 75 cm, syvyys 20-80 cm.
Suunta NE-SW.

Tämä oja on suurin piirtein samassa linjassa ojan 5 kanssa, siitä 26 m lounaaseen, harjanteen matalammalla lounaisosalla. Ojan ja aidan välissä kulkee hiekkatie ja sen poikki kulkevat alemmaa huoltorakennukselta tulevat portaat, jotka jatkuvat aidan yli hautausmaalle.

Ojan avulla selvitetiin törmän toisen laidan maakerroksia. Heti kaivamisen alussa selvisi, että paikalla oli isoja kiviä vielä tiiviimmin kuin ojassa 5. Maassa oli myös selvästi enemmän ja lähempänä pintaa resenttiä materiaalia, kuten kaapelinpätkeä, betonirautaa, lasia ym. Kuitenkin myös jokunen luun pala havaittiin. Mitään vaihtelua maalajeissa ei havaittu, vaan koko oja oli samanlaista multaista savea. Kokonaisvaikutelma on hyvin sekava ja ilmeisesti törmää on täällä tasoitettu isoilla kivillä ja ajettu niiden sekaan samaa täyttömaata kuin havaittiin ojissa 4 ja 5. Kivien koon ja lukumäärän takia lopetettiin ojan kaivaminen kesken, enimmillään päästiin 80 cm:n syvyyteen.

Oja ulottuu uurnahautausalueen eteläisemmän osan (?) pohjoisimpien hautarivien päälle.

DT2009:13:13. Koeoja 6 kaivetaan. NE. 6.5.

Koeoja 7

Pituus 2 m, leveys 75 cm, syvyys enimmillään 1,4 m.
Suunta NE-SW.

Tämä oja kaivettiin ojan 5 jatkoksi sen NE puolelle törmän laen sille osalle, joka pintahavaintojen perusteella ei enää ollut puutarhan osaa ja joka toisaalta oli lähellä törmän luontaiseksi, muokkaamattomaksi tulkittua rinnettä. Ojan ja aidan välissä kulki hiekkatie.

Tavoitteena oli löytää törmän luontainen maalaji ja häiriintymättömiä kerroksia. Pintaosissa oli jonkin verran kiviä ja tiilen paloja, mutta ei luita. Maalaji koko syvyydellä oli lähinnä keskikarkeaa hiekkaa, jossa vuorottelevat keltainen ja ruskehtava, humuksen sekainen hiekka eripaksuisina kerroksina. Tässä mielessä maa rinnastuu ojan 5 NE-päähän, joskin kerroksia oli enemmän ja ne olivat paksumpia. Ilmeisesti kyseinen kerroksellisuus on luontainen ilmiö, joka on muodostunut, kun melko

jyrkkä törmä on ajoittain sortunut Luhdanojan uomaan ja esille tullut hiekkamaa on aikaa myöten saanut uuden pintakasvillisuuden. Humuksen sekaiset kerrokset voisivat olla tässä prosessissa ylempää valuneeseen hiekkaan peittyneitä pintakerroksia.

Oja on tulevan uurnahautausmaan pohjoisemman osan länsikulmassa.

{ SHAPE * MERGEFORMAT }
DT2009:13:14. Koeoja 7. SW. 6.5.

Koeoja 8

Pituus n. 58 m, leveys 60 cm, syvyys 60-75 cm.
Suunta NE-SW.

Oja kaivettiin nurmikentäksi muokatun pellon osalle kohtisuoraan rinteeseen vasten. Se sijaitsee vajaat satakunta metriä kirkosta kaakkoon.

Kyntökerroksen ja nurmikkoon liittyvän maan rajaa ei havaittu, joten ne muodostanevat yhdessä ensimmäisen, noin 25-30 cm paksun kerroksen. Alaraja vastaa kyntökerroksen alarajaa. Tämän alla koko matkalla oli ruskea savi 20-25 cm paksuna kerroksena ja viimeisenä, n. 50-60/75 cm syvyydessä vaaleanruskea ruosteläiskäinen savi. Tämä pohjasaveksi nimetty ruosteläiskäinen savi tuli vastaan ojan NE-osassa 40-45 cm syvyydessä. Ojan pohjasta otettujen kairanäytteiden perusteella 15-20 cm syvyydellä alkoi plastinen vaaleanharmaa savi.

Ojan SW-pää oli löydötön, mutta n. 20 m päässä alkoi kyntökerroksessa esiintyä harvakseltaan kiviä ja tiilenpaloja. Noin 25 m kohdalla niitä oli runsaammin ja syvemmillä, ja näiltä tienoin löytyi myös ainoa havaittu liitupiipun kappale, 4 cm pituinen varren pala löytyi kyntökerroksen alaosista. Tällä kohtaa kaivaussyvyyttä lisättiin 75 cm, koska osa tiilen paloista löytyi lähes puolen metrin syvyydeltä. Havaintoja ei kuitenkaan tehty. Voi olla, että näille kohdille on ajettu pellon vielä käytössä ollessa jokin tunkiokuorma. 20-40 m väliltä löydettiin myös pari valkoisen kvartsin lohkopintaista palaa, mutta lohkopinnat olivat kuitenkin luontaisesti syntyneitä.

Oja sijaitsee suunnitellun arkkuhautausalueen keskiosissa ja kaakkoispäässä alueen luoteislaidassa.

DT2009:13:15. Koeoja 8. NE. 7.5.

Koeoja 9

Pituus 46 m, leveys 60 cm, syvyys 55-65 cm.
Suunta NE-SW.

Oja kaivettiin vanhan heinittyneen pellon puolelle rinteeseen vastaan. Siitä tuli hieman kaareva. Se sijaitsee noin 120 m kirkosta kaakkoon, ojan 8 kaakkoispuolella. Etäisyys jälkimmäiseen on noin 20 m.

Savimultainen kyntökerros on noin 25 cm syvä, sen alla on harmaanruskea tiivis savi, joka paikoin muodostaa kaivaussyvyyden pohjamaan, paikoin näkyvässä oli harmaa ruosteläiskäinen savi. N. 15 m ojan SW-päästä alkaen harmaa savi tuli näkyviin ylempänä ja parikymmentä senttiä sen alla erottui kairassa plastinen harmaa savi.

Ojassa havaittiin kyntökerroksessa koko matkalla harvakseltaan tiilen paloja ja pikkukiviä.

Oja sijaitsee suunnitellun arkkuhautausalueen kaakkoislaidassa.

DT2009:13:16. Koeojat 9 ja 12-14.

Koeoja 10

Pituus 8 m, leveys 70 cm, syvyys n. 20-50 cm.
Suunta NW-SE.

Oja kaivettiin aivan vanhan peltoalueen reunaan lähelle rinteeseen vieton alkukohtaa ensinnäkin siksi, että suunnitelmaan merkitty hautausmaan kiertävä Marttapolku tulee tälle alueelle, toiseksi kairalla ei saatu kunnollista näytettä ja kolmanneksi peltoalue muodostaa näillä kohdilla loivan kumpareen. Oja on noin 130 m kirkosta kaakkoon.

NW-päässä oli parin metrin matkalla kivikkoista (kivien koko 5-20 cm), mullan ja hiekan sekaista ruskehtavaa savea, joka jatkui – kuten myöhemmin osoittautui – kallion päällä olevana kivikkona n. 2,5 metrin matkan. Loppuosa oli kalliota, jonka päällä oli n. 20 cm kyntökerrosta. Löytöjä tuli vähän, tiili, pala posliinia ja takomalla tehty rautanaula kivikosta. Kallio on aiheuttanut pellossa näkyvän loivan kohouman. Havainnot tulkittiin niin, että paikalla on ensin – esimerkiksi ennen konekyntöön siirtymistä – ollut kalliopaljastuma, jolle on lähistöltä koottu pellolla konekaivussakin havaittuja pieniä kiviä. Myöhemmin matala kallio on otettu viljelykäyttöön, jolloin sen päälle on kertynyt (tai luultavammin tarkoituksella levitetty) kyntökerrosta. Kivien seassa havaittiin lastalla kaivettaessa pieniä teräviä kivensirpaleita, jotka ovat kyntötoissa irronneet kallioista.

Oja sijaitsee aivan suunnitellun arkkuhautausalueen koillisreunassa, mutta ei ulotu Marttatien linjaukselle.

DT2009:13:17. Koeoja 10. SE. 7.5.

Koeoja 11

Pituus 7,5 m, leveys 60 cm, syvyys 20-75 cm.
Suunta NW-SE

Oja kaivettiin samaan linjaan ojan 10 kanssa, siitä n. 3 metrin päähän SE-suuntaan. Tarkoituksena oli selvittää kallion laajuutta. Oja on noin 150 m kirkosta kaakkoon.

NW-osassa 5 metrin matkalla oli kallio n. 20 cm syvyydellä. Päällä oli kyntökerros, alempana hiekka kallion päällä ja paikoin tiivis ruskea savi kallion syvennyksissä. Kallio loppui ja 5-7,5 m matkalla päästiin jälleen kaivamaan syvemmälle. Päällä oli savimultainen kyntökerros ja sen alla ruskea pikkukivinen hiekka. Alimpana oli harmahtava hiekka. Löytöjä ei tullut.

Oja sijaitsee aivan suunnitellun arkkuhautausalueen koillisreunassa, osittain sen ulkopuolella siten, että suunniteltu uusi aita menee suurin piirtein ojan SE-puoleisen osan yli.

DT2009:13:18. Koeoja 11. NE. 7.5.

Koeoja 12

Pituus 5,5 m, leveys 70 cm, syvyys 60-70 cm.
Suunta suunnilleen NE-SW.

Oja on ensimmäinen kolmesta samalle linjalle kaivetusta lyhyestä ojasta. Se on noin 170 m kirkosta kaakkoon.

Kyntökerroksen syvyys on noin 30 cm, sen alla on ruskehtava savi, alimpana harmaa ruosteläiskäinen savi. Harvakseltaan ojassa oli kiviä ja jokunen tiilen pala.

Oja sijaitsee suunnitellulla puisto/pysäköintialueella.

Koeoja 13

Pituus 6,2 m, leveys 70 cm, syvyys 60 cm.
Suunta suunnilleen NE-SW.

Oja on toinen kolmesta samalle linjalle kaivetusta lyhyestä ojasta. Se on runsaat 160 m kirkosta kaakkoon.

Kyntökerroksen paksuus on 25-30 cm, sen alapuolella oli harmaa savi, jossa näkyi ruosteläiskiä. Aivan muutama kivi tuli kyntökerroksesta esiin, mutta löytöjä ei tehty.

Oja sijaitsee suunnitellulla puisto/pysäköintialueella.

Koeoja 14

Pituus 2m, leveys 80 cm, syvyys 50 cm.
Suunta suunnilleen NE-SW

Oja on kolmas kolmesta samalle linjalle kaivetusta lyhyestä ojasta. Se on noin 160 m kirkosta kaakkoon.

Kyntö on ulottunut n. 25 cm syvyyteen, sen alapuolella oli harmaa savi. Ei löytöjä.

Oja sijaitsee suunnitellulla puisto/pysäköintialueella, melko lähellä törmän yläreunaa..

Koeoja 15

Pituus 3 m, leveys 50 cm, syvyys 30-60 cm.

Suunta NE-SW.

Oja kaivettiin viistosti ojien 9 ja 10 väliin tavoitteena selvittää kallion ulottuminen tähän suuntaan ja sen vaikutukset maalajeihin lähellä ojan 9 koillispäätä.

Kallio näkyi n. 1,5 m matkalla koillispäässä, jonka jälkeen se laski nopeasti kaivussyvyyttä syvemmälle. Tässä syvemmässä lounaispäässä oli ylimpänä savimultainen kyntökerros, jonka alla oli ruskehtava hiekan sekainen savi (samanlaista maata havaittiin ojassa 11 kallion vieressä) ja alimpana harmaa savi. Kiviä oli tässäkin kallion päällä, mutta samoin myös sen reunojen ulkopuolella. Mahdollisesti ne ovat levinneet siihen kallion jäätyä viljelyn alle.

Oja sijaitsee suunnitellun arkkuhautausalueen itäkulmassa.

Koekuoppa 1

Koekuoppa oli kooltaan 0,5mx2m ja se kaivettiin kohtisuoraan kirkkoaitaa vastaan suunnitellun sironta-alueen kohdalle. Tarkoituksena oli selvittää liittyykö kiviaidan vieressä havaittu maan ja kivien sekainen kohouma aidan rakentamiseen.

Koekuopassa havaittiin 10-15cm paksun multakerroksen alla tiilen ja laastin sekainen purkukerros jonka seassa oli yksittäisiä palamattomia ihmisenluiden kappaleita. Kerroksen paksuus oli 25-30cm. Sen alla kuopassa oli tummanharmaa sekoittunut saven ja hiekan sekainen kerros jossa havaittiin joitakin yksittäisiä isompia kiviä. Pääosin kiviaidan perustukseksi tulkittu kiviaines oli tiilen ja laastin sekaisessa purkukerroksessa.

DT2009:13:19. Koekuoppa 1, n. 15 cm kaivettu. SW. 5.5.

DT2009:13:20. Koekuoppa 1 pohjassa. SE. 6.5.

Koekuoppa 2

Koekuoppa 2 oli kooltaan 1mx1m ja myös se kaivettiin kiinni kirkkoaitaan, tarkoituksena selventää vanhan kiviaidan rakennetta. Kuopan luoteisprofiili oli varsin selkeä ja siinä havaittiin aidan perustuksiksi tulkittujen kivien sijaitsevan tiiliä ja laastia sisältävässä purkukerroksessa. Maanäytekairalla otetut näytteet (3 kpl) osoittivat, että kyseinen purkukerros jatkuu ainakin 30cm kiviaidan alle ja sisälle.

DT2009:13:21. Koekuoppa 2, n. 15 cm kaivettuna. SE. 6.5.

DT2009:13:22. Koekuoppa 1, aidan ja reunuskiveyksen alle menevä maa. SE. 6.5.

Kivilatomus

Laajennusalueen itälaidassa, tai aivan sen vieressä ulkopuolella havaittiin törmän rinteeseen alapuolella viidestä kivistä tehty latomus. Se sijaitsee noin 5 m Luhdanojan uomasta SW pienen sammaleisen kallion päällä. Sen pituus on W-E –suunnassa 1,3 m ja leveys 80 cm. Kiviä on vain yksi kerros. Kivet ovat 40-50 cm kokoisia ja yhtä lohkottua lukuun ottamatta pyöreäsivuisia. Pellon raivaukseen latomus tuskin liittyy, se on liian kaukana sen reunasta eikä pellossa havaittu näin isoja kiviä. Toinen vaihtoehto olisi purouoman perkaus, mutta siihenkin nähden kivet ovat melko kaukana. Luontevimmalta tuntuu ajatella, että puron viereinen sammaloitunut avokallio on raivattu oleskelukelpoiseksi nostamalla isommat kivet sen yläreunaan.

DT2009:13:23. Kivilatomus aivan suunnittelualan rajalla. NE. 7.5.

Kirkkomaan aita

Aluetta luoteessa rajoittava hautausmaan kiviaita on tehty useammassa osassa. Uusin on eteläpää, joka on rakennettu säännölliseksi nelikulmaisiksi hakatuista lohkareista. Lohkareissa on lyhyitä poranjälkiä ja kiinnitysrenkaat hevosille. Tämän jälkeen aita on tehty kylmämuuriksi hieman muokatuista lohkareista ja sopivan muotoisista luonnonkivistä. Tähän aidan osaan liittyy sen alapuolella oleva, pääosin maan peittämä matala kivivalli, joka jatkuu kirkon pohjoispuolelle ainakin siihen kohtaan, josta tulee kirkkomaalta Luhdanojan ylittävälle sillalle johtava tie. Kiviaidassa on iso kivilohkare tai maakivi, jonka jälkeen rakennusmateriaali muuttuu monimuotoisemmaksi. Aita on tehty erikokoisia ja -muotoisia poraamalla lohkottuja kiviä, luonnonkiviä ja myös hautakiviä – onpa kiviaitaan laitettu myös yksi rautainen hautaristi. Aita itsessään jää suunnitelmassa koskemattomaksi, mutta sen edustalla oleva matala (tuki?)kiveys on merkitty sirotusalueeksi. Kohtaa tutkittiin koekuopilla 1 ja 2.

DT2009:13:24. Kiviaita ja reunuskiveys. SW. 7.5.

DT2009:13:25. Rautainen hautaristi kiviaidassa. SE. 7.5.

6. YHTEENVETO

Nousiaisten kirkon kaakkoispuoleisella peltoalueella ja sitä reunustavan rinteiden laella tehtiin arkeologisia kaivaustutkimuksia 4.-8.5.2009. Tutkimuksissa alueelle kaivettiin koneellisesti n. 250 m koeojia. Peltoalueella, suunnitellun arkkuhautausmaan alueella ei havaittu mitään merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksiä eikä löydetty irtaimia esineitä. Lähinnä vanhassa kyntökerroksessa havaittiin paikoitellen mm. tiiltä, laastia, lasia ja nuoria keramiikan paloja, paikoitellen niitä oli myös kyntökerroksen alapuolella, mikä kertoo jostain sekoittavasta toiminnasta. Vanhin löytö on liitusavisen liitupiipun varren katkelma, mahdollisesti 1700-luvulta tai viimeistään 1800-luvun alusta. Talteen otettiin myös keskentekoinen tai ainakin käyttämätön käsikiven yläpuoli, joka oli maan pinnalla aivan koekuopan 1 NE-reunassa kiviaidan vieressä sekä kiviaidan kivien sekaan nostettu tiilen kappale, jossa on koiran tassun jälki.

DT2009:13:26. Käsikiven teelmä aidan ja peitetyn koekuopan 1 vieressä. SW. 7.5.

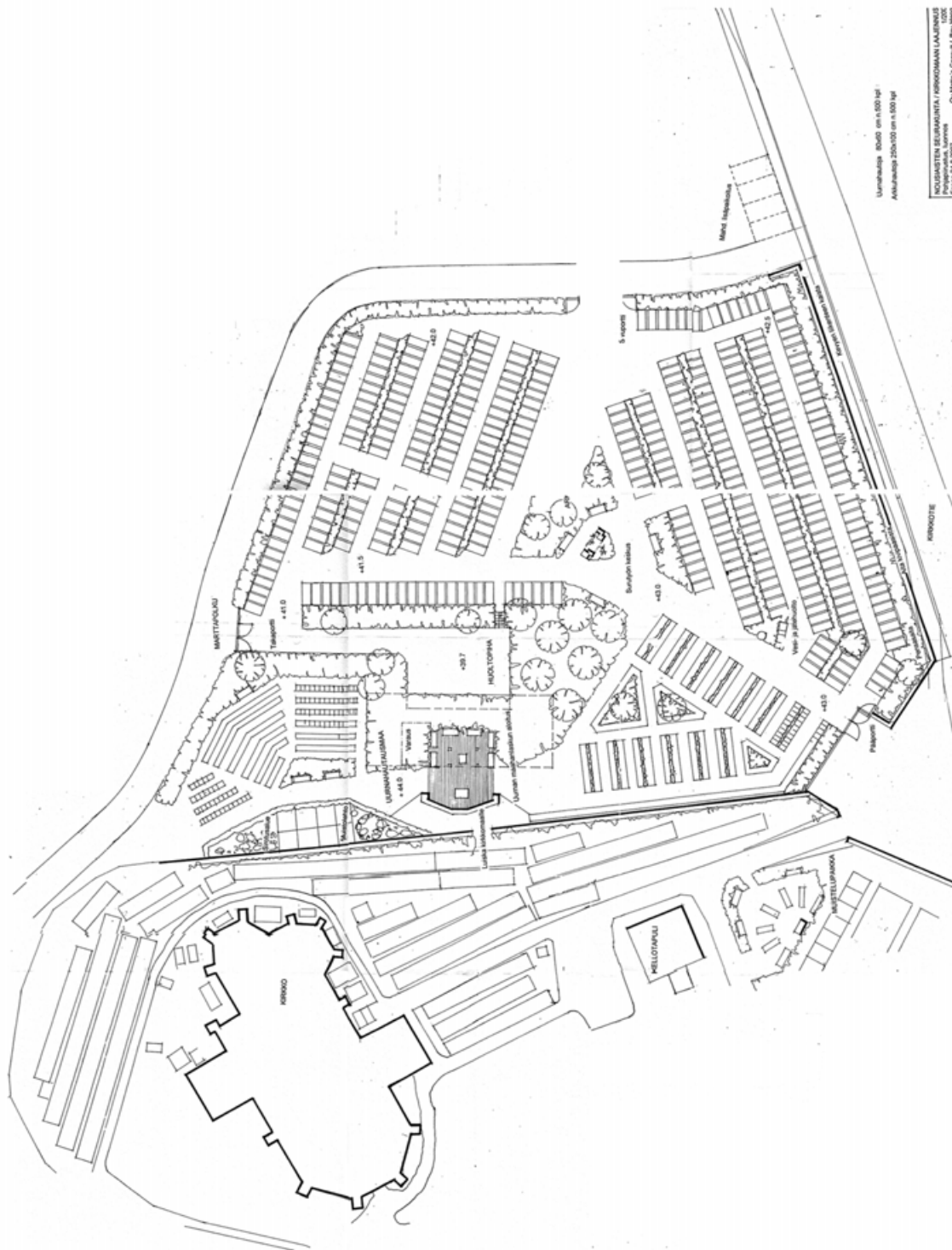
Peltoalueen luoteispuolella on kirkkomaan aitaan rajoittuva paikoin jyrkkärinteinen harjanne, jonka lakea näyttää tasoitetun esim. sen poikki kulkevaa tietä tai puutarha-istutuksia tehtäessä. Tämä on myös se paikka, jossa kirkon sisältä kaivettuja maita on koneellisesti seulottu. Seulonnasta lienevät peräisin niin tiilen kuin laastinkin palat sekä ihmisluku kappaleet. Kaikki löytyivät sekoittuneista, hyvin kivisistä maakerroksista, jota oli paikoin ainakin puolentoista metrin syvyyteen. Näissä syvissä kohdissa ei saatu pohjamaata näkyviin, mutta niissä kohdissa, joita voinee pitää ehjimpinä, ts. lähinnä luonnontilaa olevina, maaperä on keskikarkeaa hiekkää. Kellertävä hiekka vuorotteli humuksen sekaisen hiekan kanssa ja nämä jäljet tulkittiin merkeiksi jyrkän ojatörmän luontaisesta sortumisesta syntyneiksi - kyseessä olisivat esille tulleet, pintakasvillisuuden valtaamat tasot, jotka myöhemmin ovat peittyneet ylempää valuneen maa-aineksien alle. Harjanteella kirkkomaan aidan vieressä todettiin tutkimusten ainoa kivirakenne, aita reunustava matala maapeitteinen kivivalli. Kivikon yhteydessä oli tiiltä, luuta, takonauloja ja laastia sisältävä maakerros, joka näytti jatkuvan aidan reunimmaisten kivien alle. Sama oli myös matalan kivivallin alla. Kivivalli saattaa olla aidan tukikiveys tai vanhemman aidan jäännöstä, jonka varaan uusi on tehty.

Aidan vieressä olevaa kivivallia lukuun ottamatta ei tavattu mitään rakennetta, jota voisi pitää muinaismuistolain tarkoittamana kiinteänä muinaisjäännöksenä ja kivivallikin vaikuttaa kaivaushavaintojen perusteella olevan samanikäinen aidan kanssa.

Turussa 22.5.2009

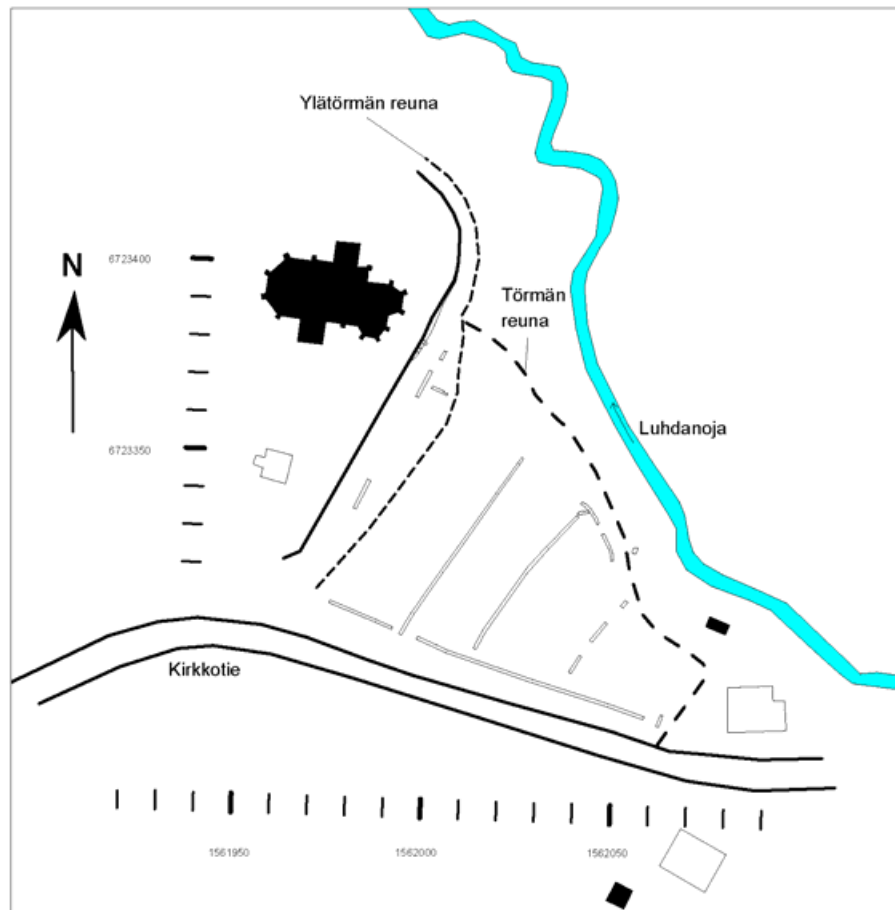
FM Jouko Pukkila

Kartta 1: Nousiaisten seurakunta/kirkkomaan laajennus. Pohjapiirustus, luonnos. Oy Matte´s Consult/Bey Heng. Kopio alkuperäisestä kartasta, ei mittakaavassa.

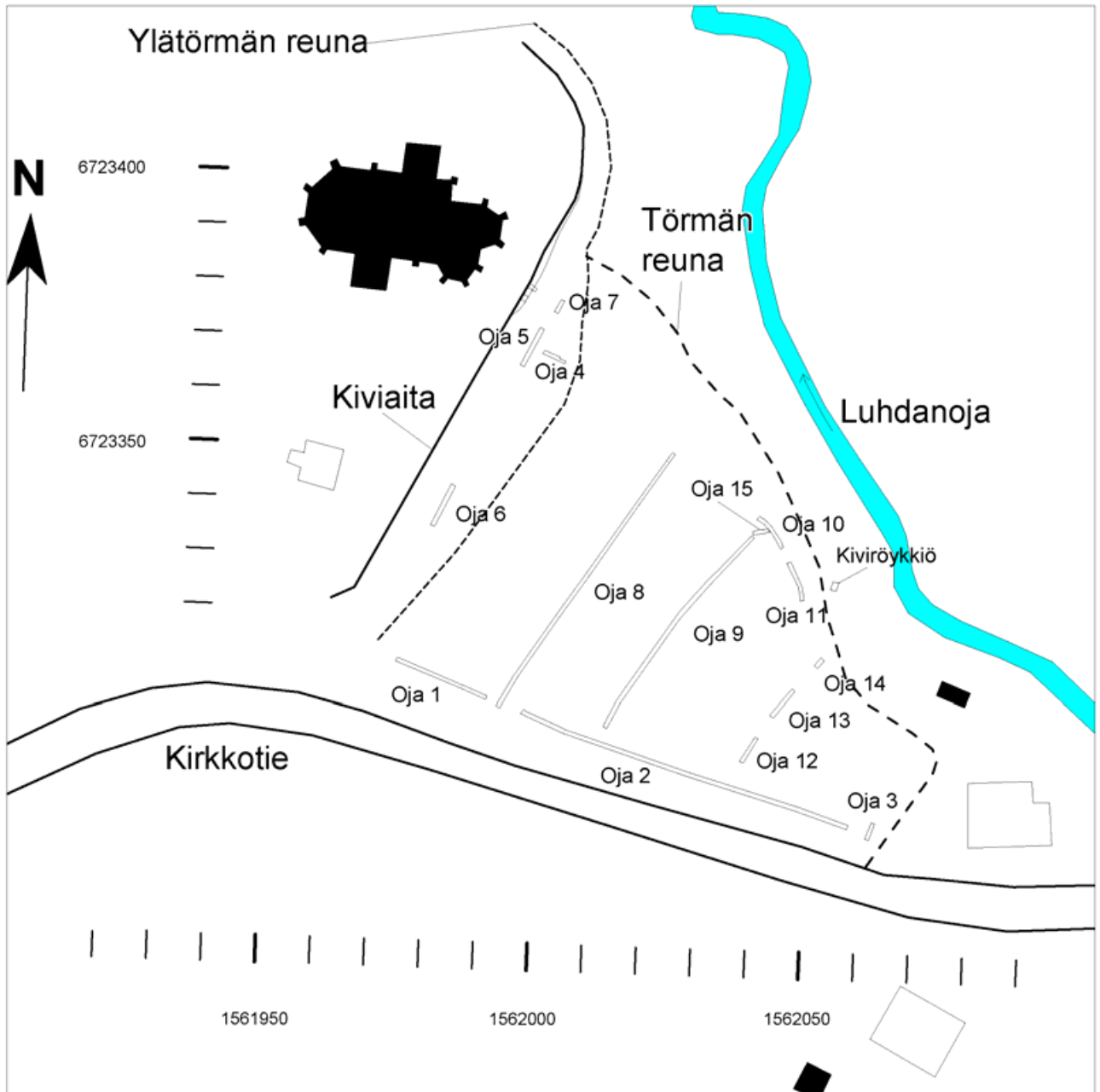

Nousiaisten kirkko, hautausmaan laajennus
J.Pukkila ja T.Rostedt

Yleiskartta 1:2000
Piirt. T. Rostedt

Kartta 2: Yleiskartta tutkimusalueesta ja koeojista. Kirkko ja mittauksissa käytetyt rakennukset on merkitty mustalla.

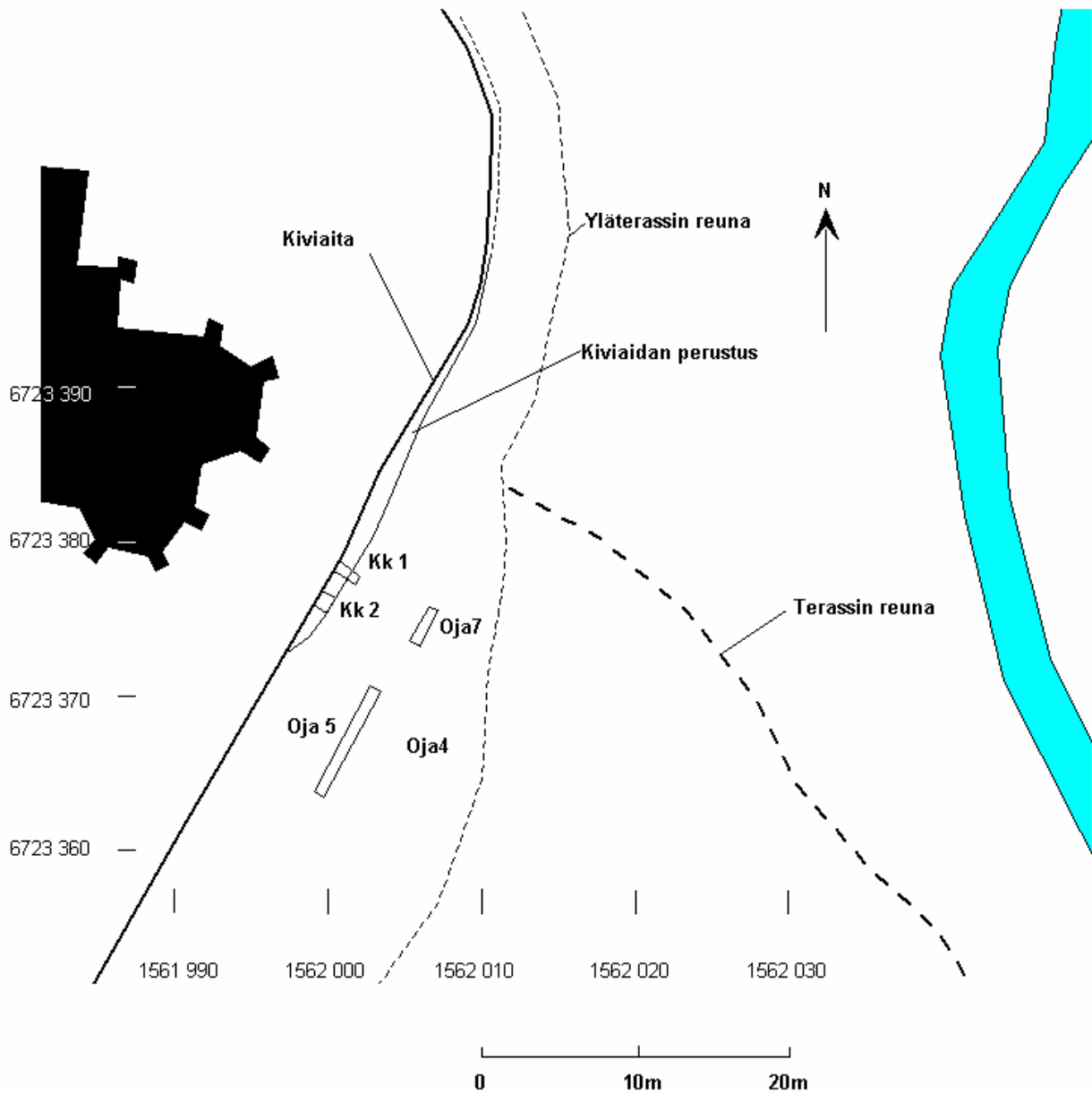

Nousiaisten kirkko, hautausmaan laajennus
 J.Pukkila ja T.Rostedt

Yleiskartta koeojista
 1:1000
 Piirt. T. Rostedt

Kartta 3: Koeojien sijainti ja numero.

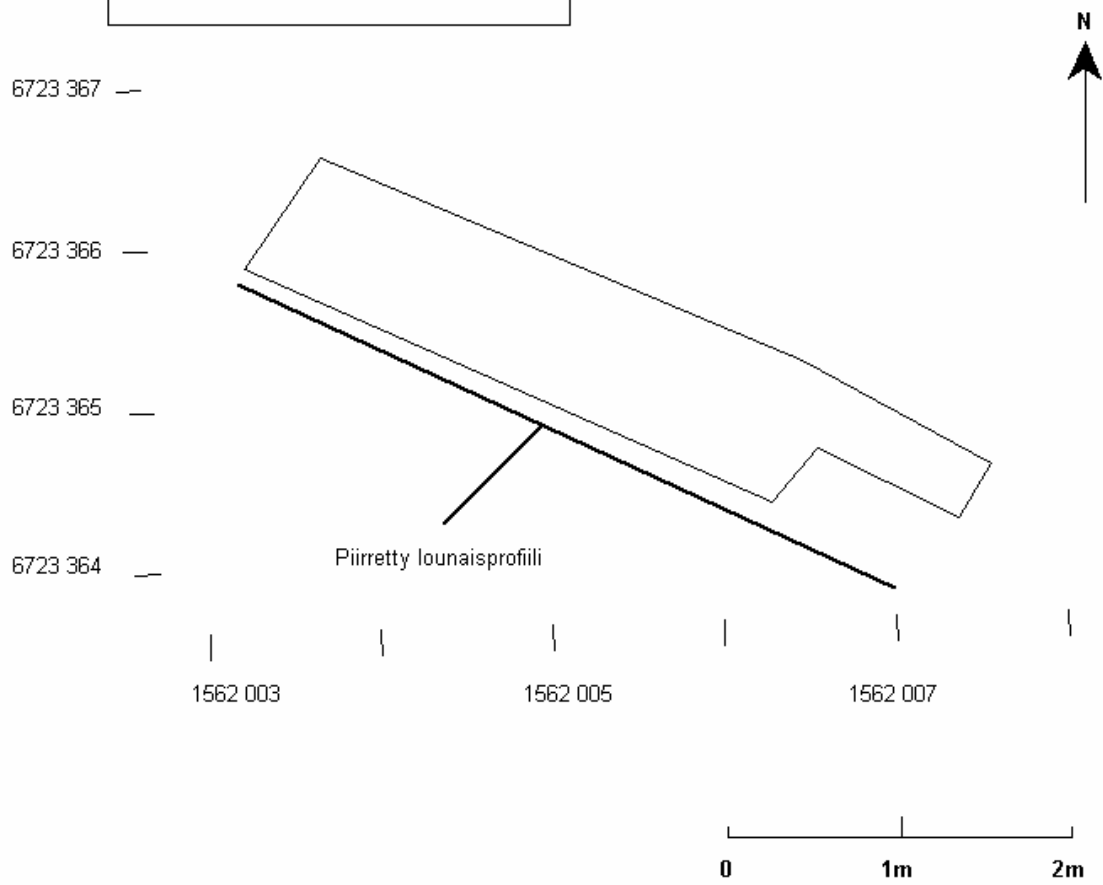
Nousiaisten kirkko 2009
J. Pukkila ja T. Rostedt
Yleiskartta koekuopista 1 ja 2
Mk 1:500
Piirt. T. Rostedt

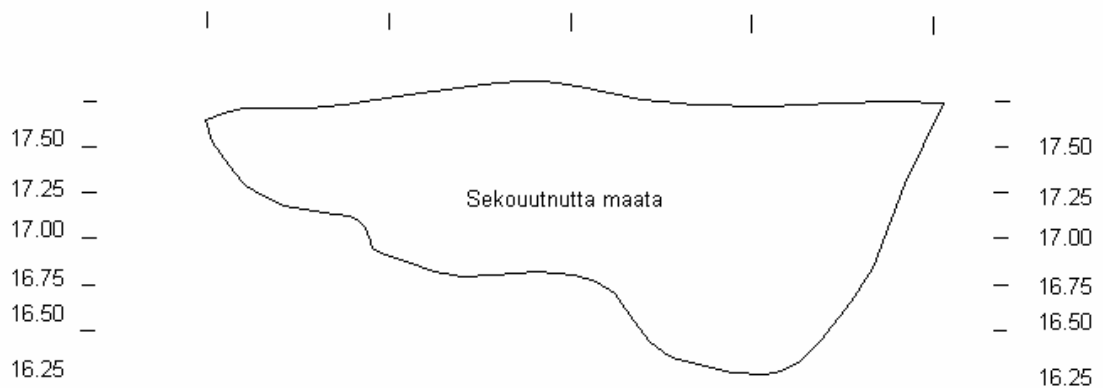
Kartta 4: Koekuopien sijainti ja numero.

Nousiaisten kirkko 2009
J. Pukkila ja T. Rostedt
Oja 4 ja sen lounaisprofili
Mk 1:50
Piirt. T. Rostedt

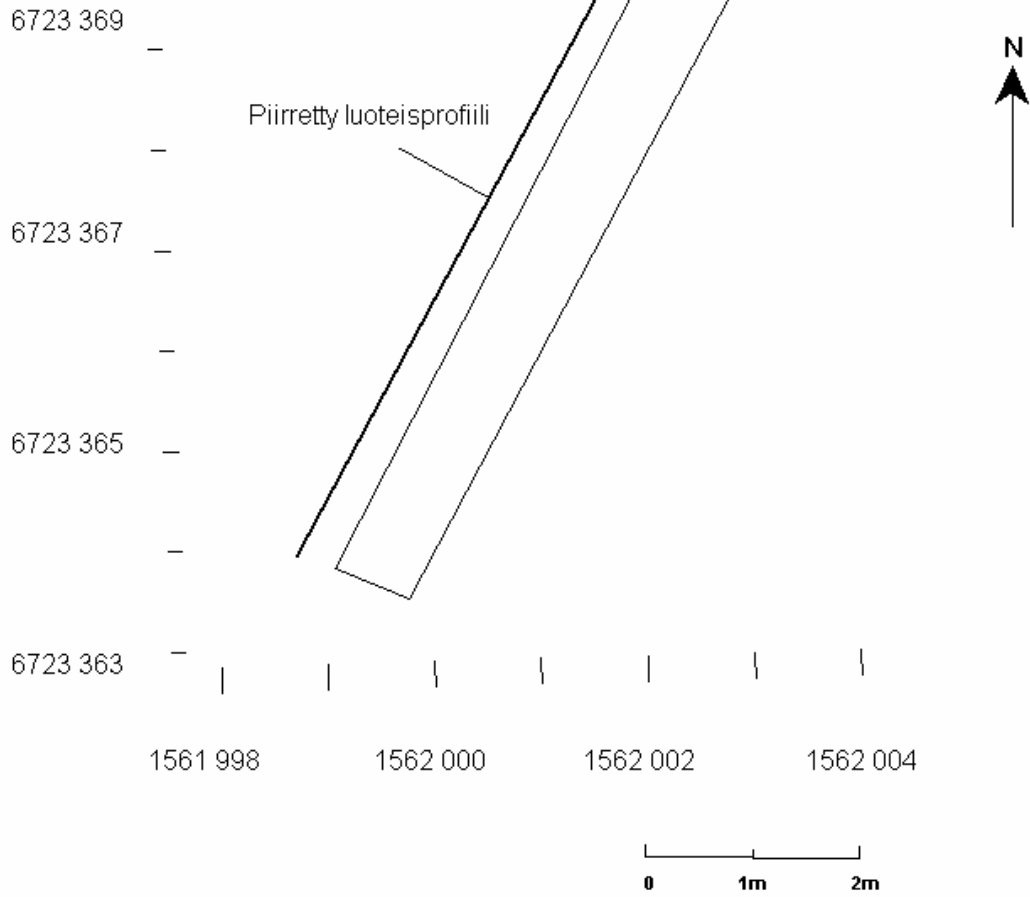

Oja 4 lounaisprofili

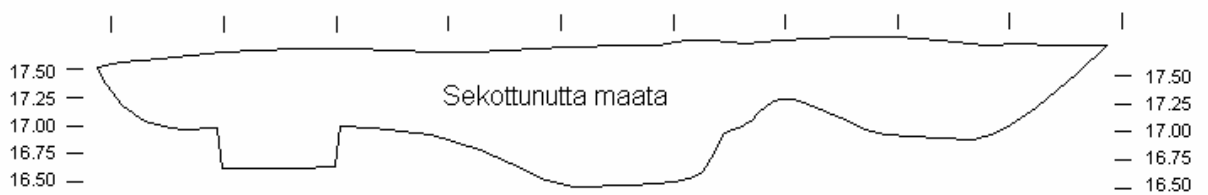

Kartta 5: Koeojan 4 ja sen lounaisprofili.

Nousiaisten kirkko 2009
J. Pukkila ja T. Rostedt
Oja 5 ja sen luoteisprofili
Mk 1:100
Piirt. T. Rostedt

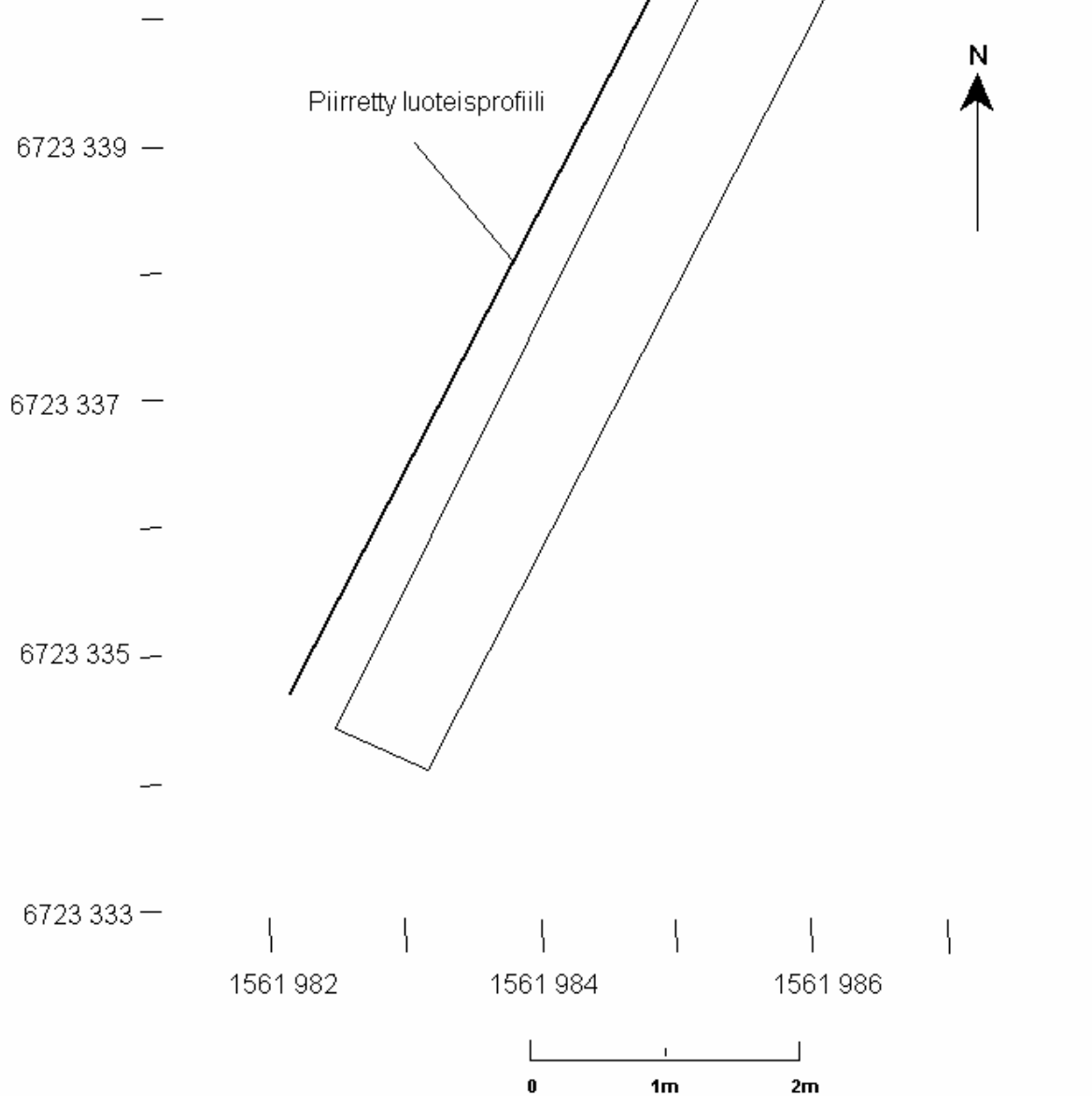

Ojan luoteisprofili

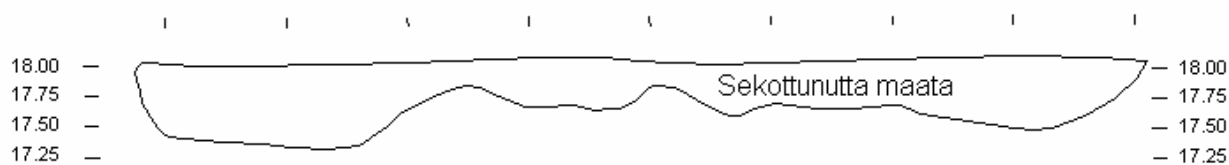

Kartta 6: Koeoja 5 ja luoteisprofili.

Nousiaisten kirkko 2009
J. Pukkila ja T. Rostedt
Oja 6 ja sen luoteisprofili
Mk 1:100
Piirt. T. Rostedt

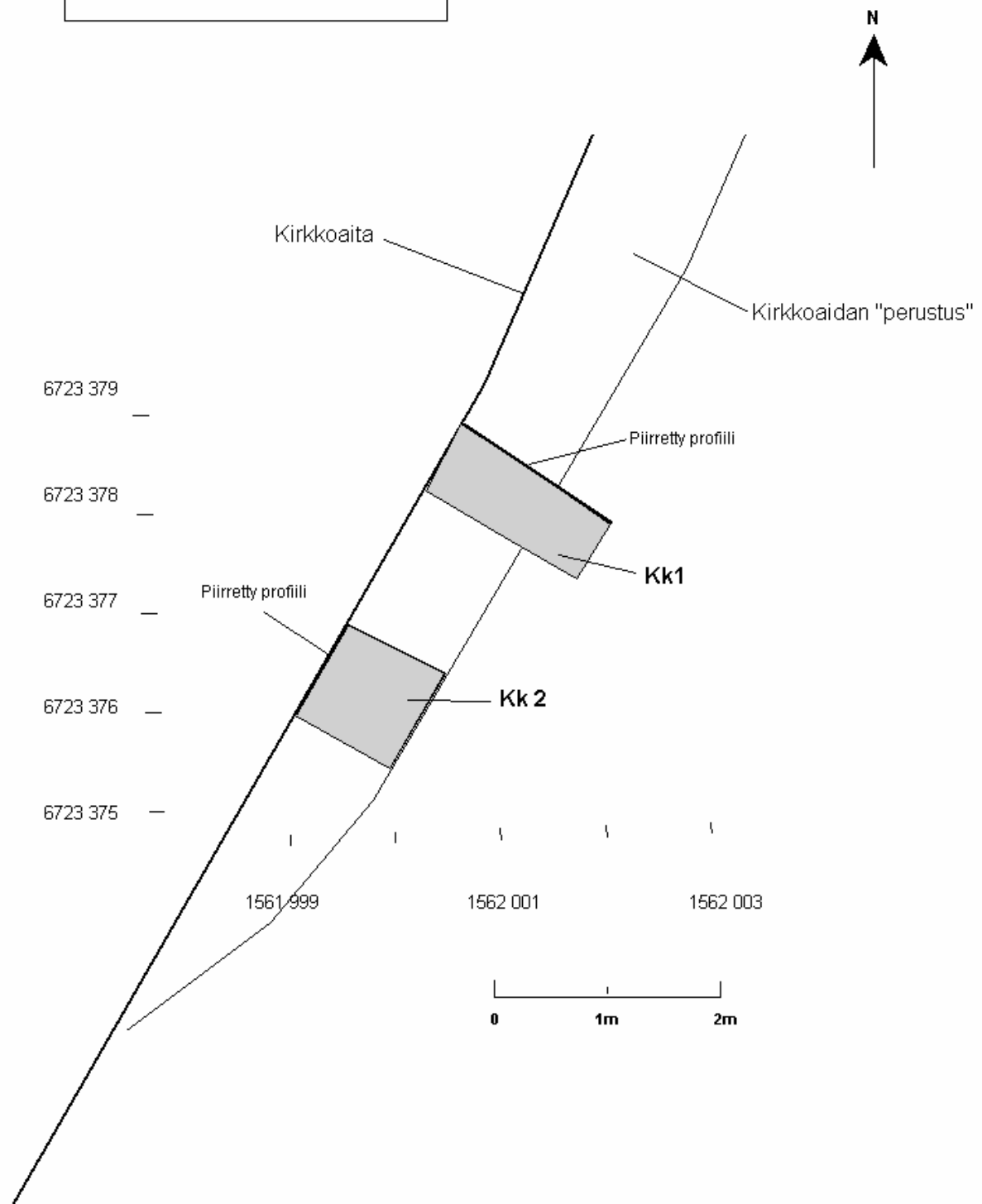
Ojan luoteisprofili

Kartta 7: Koeoja 6 ja sen luoteisprofili.

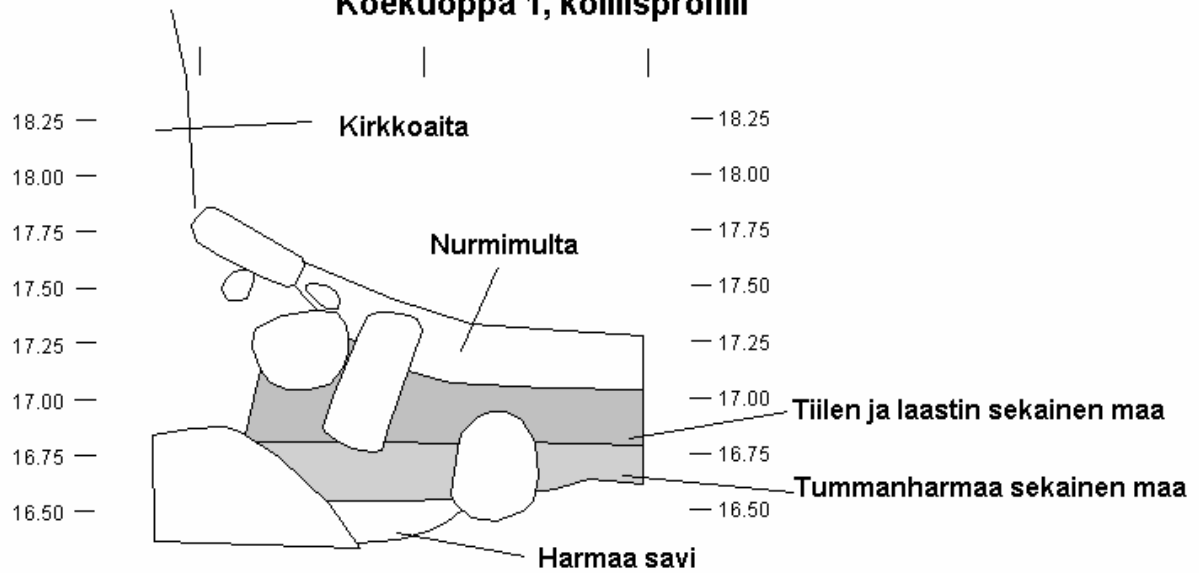
Nousiaisten kirkko 2009
J. Pukkila ja T. Rostedt
Kuokuopat 1 ja 2
Mk 1:100
Piirt. T. Rostedt

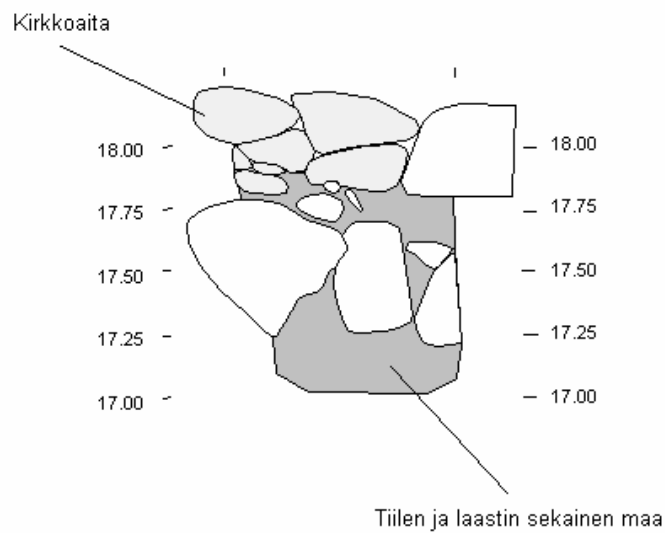
Kartta 8: Koekuopat 1 ja 2.

Nousiaisten kirkko 2009
 J. Pukkila ja T. Rostedt
 Kuoppien 1 ja 2 profiilit
 Mk 1:50
 Piirt. T. Rostedt

Koekuoppa 1, koillisprofili

Koekuoppa 2, luoteisprofili

Kartta 9: Koekuoppien 1 ja 2 profiilit.

Nousiainen
Hautausmaan laajennus
Arkeologinen koekaivaus 4.-8.5.2009
Jouko Pukkila & Tapani Rostedt

Luettelo mustavalkonegatiiveista

KF2009:1057 Yleiskuva ennen kaivamisen aloittamista, tutkimusalueen eteläosa. W. 4.8.
KF2009:1058 Yleiskuva ennen kaivamisen aloittamista, tutkimusalueen keskiosa. SW.
KF2009:1059 Yleiskuva ennen kaivamisen aloittamista, tutkimusalueen länsiosan harjanne. S. 4.8.
KF2009:1060 Koeoja 1. W. 5.8.
KF2009:1061 Koeoja 2. W. 5.8.
KF2009:1062 Koeoja 3. SE. 5.8.
KF2009:1063 Koeoja 4. ESE. 6.8.
KF2009:1064 Koeoja 5. NNE. 6.8.
KF2009:1065 Luita ja maavärjäymiä koeojan 5 NE-päässä. SE. 6.8.
KF2009:1066 Luita koeojan 5 keskiosissa. SE. 6.8.
KF2009:1067 Koekuoppa 1. SE. 6.8.
KF2009:1068 Koekuopan 1 NE-seinä. SW. 6.8.
KF2009:1069 Koekuopan 1 NW-osa aivan kiviaidan vieressä, luu. SW. 6.8.
KF2009:1070 Koeoja 6. NE. 6.8.
KF2009:1071 Koekuoppa 2. SE. 6.8.
KF2009:1072 Koekuoppa 2, taso. NE. 6.8.
KF2009:1073 Yleiskuva peltoalueesta ojien kaivamisen jälkeen. WNW. 7.8.
KF2009:1074 Yleiskuva törmän päältä, oja täytetään. SW. 7.8.
KF2009:1075 Kirkkomaan aita ja sitä reunusta maapeitteinen kivivalli. SW. 7.8.
KF2009:1076 Koeoja 10. SE. 7.8.
KF2009:1077 Kivilatomus. SW. 7.8.

KF2009:1057

KF2009:1058

KF2009:1059

KF2009:1060

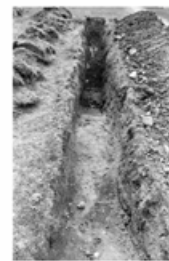
KF2009:1061

KF2009:1062

KF2009:1063

KF2009:1064

KF2009:1065

KF2009:1066

KF2009:1067

KF2009:1068

KF2009:1069

KF2009:1070

KF2009:1071

KF2009:1072

KF2009:1073

KF2009:1074

KF2009:1075

KF2009:1076

KF2009:1077

Nousiainen
Hautausmaan laajennus
Arkeologinen koekaivaus 4.-8.5.2009
Jouko Pukkila & Tapani Rostedt

Luettelo digitaalisista valokuvista

- DT2009:13:1: Tutkimusalueen pellolla oleva osa. W. 4.5.
- DT2009:13:2: Tutkimusalueen harjanteella oleva osa. SW. 4.5.
- DT2009:13:3: Harjanteen lounaispää. E. 4.5.
- DT2009:13:4: Harjanteen kaakkoispää. E. 4.5.
- DT2009:13:5: Koeojan kaivamista valvotaan. WSW. 4.5. Kuvannut TR.
- DT2009:13:6: Koeoja 1. E. 4.5.
- DT2009:13:7: Esimerkki koeojan 1 maakerroksista. NNE-seinämä. SSW. 4.5.
- DT2009:13:8: Koeoja 2. W. 5.8.
- DT2009:13:9: Koeoja 3. SE. 5.8.
- DT2009:13:10: Koeoja 5. SW. 6.8.
- DT2009:13:11: Maajäljet koeojan 5 koillispuolella. NE. 6.5.
- DT2009:13:12: Koeojan 5 keskivaiheilta löytyneet luut ja niiden alla oleva pelti. SE. 6.5.
- DT2009:13:13: Koeoja 6 kaivetaan. NE. 6.5.
- DT2009:13:14: Koeoja 7. SW. 6.5.
- DT2009:13:15: Koeoja 8. NE. 7.5.
- DT2009:13:16: Koeojat 9 ja 12-14.
- DT2009:13:17: Koeoja 10. SE. 7.5.
- DT2009:13:18: Koeoja 11. NE. 7.5.
- DT2009:13:19: Koekuoppa 1, n. 15 cm kaivettu. SW. 5.5.
- DT2009:13:20: Koekuoppa 1 pohjassa. SE. 6.5.
- DT2009:13:21: Koekuoppa 2, n. 15 cm kaivettuna. SE. 6.5.
- DT2009:13:22: Koekuoppa 1, aidan ja reunuskiveyksen alle menevä maa. SE. 6.5.
- DT2009:13:23: Kivilatomus aivan suunnittelun rajalla. NE. 7.5.
- DT2009:13:24: Kiviaita ja reunuskiveys. SW. 7.5.
- DT2009:13:25: Rautainen hautaristi kiviaineksessa. SE. 7.5.
- DT2009:13:26: Käsikiven teelmä aidan ja peitetyn koekuopan 1 vieressä. SW. 7.5.
- DT2009:13:27: Kaivausten päättäminen: pellon alueelle kaivetut koeojat. NW. 7.5.
- DT2009:13:28: Kaivausten päättäminen: yleiskuva törmän päältä, oja täytetään. SW. 7.8.